

Fagplan for Jordmorutdanning

**120 studiepoeng (ECTS)
Deltidsstudium over 3 år**

Fagplanen bygger på
Rammeplan for jordmorutdanning
av 16. februar 2004

Godkjent av Dekan ved Avdeling Helsefag april 2008

Innhold

1.0	Innledning.....	4
1.1	Rammebetingelser.....	4
1.1.1	Opptakskrav.....	4
1.1.2	Autorisasjon.....	4
1.1.3	Definisjon av jordmor.....	4
1.1.4	Jordmorvirksomhet.....	5
1.2	Helsefremmende og forebyggende arbeid som faglig profil.....	6
2.0	Formål.....	7
2.1	Mål.....	7
2.2	Målsetting for studenten.....	11
3.0	Organisering.....	12
4.0	Faglig innhold.....	13
4.1	Modul I:.....	13
4.1.1	Målsetting.....	13
4.1.2	Forventet kompetanse.....	13
4.1.3	Emneområder.....	13
4.1.4	Vurderingsform.....	14
4.2	Modul II:.....	14
4.2.1	Målsetting.....	14
4.2.2	Forventet kompetanse.....	14
4.2.3	Emneområder.....	15
4.2.4	Vurderingsform.....	15
4.3	Modul III:.....	15
4.3.1	Målsetting.....	15
4.3.2	Forventet kompetanse.....	16
4.3.3	Emneområder.....	16
4.3.4	Vurderingsform.....	17
4.4	Modul IV:.....	18
4.4.1	Målsetting.....	18
4.4.2	Forventet kompetanse.....	18
4.4.3	Emneområder.....	19
4.4.4	Vurderingsform.....	21
4.5	Modul V:.....	22
4.5.1	Målsetting.....	22
4.5.2	Forventet kompetanse.....	22
4.6.3	Emneområder.....	22
4.5.4	Vurderingsform.....	23
5.0	Studieformer.....	24
5.1	Arbeidsmåter og undervisningsformer.....	24
5.2	Teoretiske studier.....	24
5.2.1	Hensikten med teoretiske studier.....	25
5.3	Praksisstudier.....	25
5.3.1	Hensikten med praksisstudier.....	25
5.3.2	Ansvarsforhold og funksjonsfordeling i praksisstudiene.....	26
6.0	Vurderingsformer og studiedeltaking.....	28
6.1	Obligatoriske studiekrav.....	28
6.2	Vurderingsuttrykk.....	28
6.3	Vurdering av studentens kliniske ferdigheter.....	29

6.4	Studiedeltaking.....	30
7.0	Litteratur.....	31
7.1	Obligatorisk pensum	31
7.2	Anbefalt litteratur	32
7.3	Lover	37

1.0 Innledning

Jordmorfaget har lange tradisjoner, og jordmødre har sin identitet knyttet til sin spesielle historiske bakgrunn. Erfaringskunnskapen er overlevert gjennom generasjoner, og kunnskapen og visdommen om fødsel er kvinners arv.

Fra 1776 ble norske jordmødre utdannet i København. I 1818 ble den første norske jordmorutdanning opprettet i Kristiania. Bergen fikk jordmorutdanning i 1861, og Tromsø i 1987. I 2004 startet deltidsutdanning for jordmødre ved Høgskolen i Vestfold og i 2006 ble den femte jordmorutdanning i Norge opprettet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Fra 1952 har sykepleieutdanning vært vilkår for opptak til jordmorutdanning.

Det moderne jordmorfaget er basert på erfaringskunnskap, medisinsk og samfunnsvitenskapelig kunnskap, og kunnskap ut fra et kjønns- og kvinneperspektiv. Både den forskningsbaserte, erfaringsbaserte og håndverksbaserte kunnskapen er sentral. Jordmors arbeidsområde omfatter kvinners helse i den reproduktive fase, med spesielt fokus på svangerskap, fødsel og barseltid.

1.1 Rammebetingelser

Jordmorutdanningen er en profesjonsutdanning som gir 120 studiepoeng (ECTS) og fører fram til autorisasjon som jordmor. Rammeplanen fastsatt 16. februar 2004 avløser *Forskrifter for utdanning av jordmødre* av november 1980.

Jordmorutdanningen tilfredsstiller aktuelle EØS-direktiver til utdanningens innhold og organisering, og oppfyller krav i henhold til internasjonale konvensjoner.

1.1.1 Opptakskrav

Jordmorutdanningen ved Høgskolen i Vestfold tilbys som et deltidsstudium over 6 semestre. For å bli tatt opp i jordmorstudiet kreves bachelorgrad i sykepleie eller tilsvarende, autorisasjon som sykepleier i Norge og minimum 1 års yrkespraksis som sykepleier.

1.1.2 Autorisasjon

For å få godkjenning som jordmor i Norge stilles det krav om fullført utdanning; godkjente praksisstudier og beståtte eksamener.

Godkjenning som jordmor gis av Statens autorisasjonskontor for helsepersonell.

1.1.3 Definisjon av jordmor

Vedtatt av ICM (International Confederation of Midwives), 19. juli 2005.

En jordmor er en person som, etter å ha blitt tatt opp etter gitte opptakskriterier ved den jordmorutdanningen som er godkjent i det landet der den er lokalisert, har fullført og bestått

foreskrevet studieprogram for jordmorfaget og har skaffet seg nødvendige kvalifikasjoner for å bli autorisert og/eller tildelt lisens til å utøve jordmorvirksomhet.

Jordmoren er anerkjent som en ansvarsbevisst og ansvarlig profesjonell fagutøver som arbeider sammen med kvinnen for å gi henne den nødvendige støtte, omsorg og rådgivning i løpet av svangerskap, fødsel og barseltid. Jordmoren skal på eget ansvar bistå og lede kvinnen under fødsel og ha omsorg for det nyfødte barn og spedbarnet. Denne omsorgen omfatter forebyggende tiltak, fremming av normal fødsel, oppdagelse av komplikasjoner hos mor og barn, tilgang til medisinsk eller annen relevant assistanse og utførelse av nødtiltak.

Jordmoren har en viktig oppgave i helserådgivning og undervisning, ikke bare for kvinner, men også for familien og lokalsamfunnet. Dette arbeidet bør omfatte fødselsforberedende undervisning og forberedelse til foreldrerollen, og kan utvides til kvinnehelse, seksuell eller reproduktiv helse samt spedbarnspleie.

En jordmor kan praktisere i alle typer miljø, inkludert hjem, lokalsamfunn, sykehus, fødestue eller helsestasjon.

1.1.4 Jordmorvirksomhet

Jordmors arbeidsområde er knyttet til den reproduktive og familiedannende fasen i menneskets liv. Den jordmorfaglige innsats tar sikte på å styrke, støtte og bistå kvinnen og familien gjennom hele dette forløpet. I arbeidet sitt tar jordmor hensyn til individuelle fysiske, psykiske, sosiale, kulturelle og religiøse forhold som er av betydning for familiedannelsesprosessen. Jordmødre ivaretar selvstendig omsorgen for kvinner og deres familie, og samarbeider med lege ved erkjent sykdom og komplikasjoner. Jordmoren inngår i tverrfaglige team når de arbeider i forhold til kvinner og familier som har spesielle behov. Jordmødre har sin funksjon både i og utenfor institusjon. Hensikten med utdanningen er å utdanne kvalifiserte jordmødre som gjennom jordmortjenesten kan gi brukerne et godt tilbud gjennom hele den reproduktive fasen. Endringer i samfunnets/brukernes behov vil ha innvirkning på utdanningens innhold.

Jordmorvirksomhet omfatter også administrasjon og ledelse, undervisning og veiledning på forskjellige nivåer i helsetjenesten, evaluering av jordmorvirksomheten, samt forskning og utviklingsarbeid innen det jordmorfaglige område.

Jordmorvirksomhet i institusjon

Jordmødre arbeider i kvinneklinikker, ved fødeavdelinger og på fødestuer. I sykehus er virksomheten knyttet til fødeavdeling, barselavdeling, observasjonsavdeling, poliklinikk, ultralydlaboratorium og neonatalavdeling. Jordmor tar selvstendig ansvar for det normale svangerskap, den normale fødsel og barselperiode. Ved avvik og patologiske tilstander arbeider hun tverrfaglig, i tett samarbeid med leger og andre yrkesgrupper.

Jordmorvirksomhet i kommunehelsetjenesten

Jordmødre er tilknyttet helsestasjon. Jordmortjenesten i kommunen ble fra 1.1.95 en lovpålagt tjeneste. Jordmor i kommunen kan ta ansvar for helseopplysning, prevensjonsveiledning,

svangerskapsomsorg, hjemmebesøk etter fødsel, ammeveiledning og etterkontroll av kvinner som har født.

Privat jordmorvirksomhet

Jordmødre kan drive privat virksomhet. Den kan omfatte svangerskapsomsorg, fødselshjelp, veiledning etter fødsel, ammeveiledning og annen form for jordmorvirksomhet. Godtgjørelse for fødselshjelp og ledsagertjeneste betales etter *Normaltakster for jordmorhjelp* og refunderes av Rikstrygdeverket gjennom det lokale trygdekontor.

1.2 Helsefremmende og forebyggende arbeid som faglig profil

Avdeling for helsefag har helsefremmende og forebyggende arbeid som profil for utdanningene og forskningssatsing. Fagprofilen ble etablert i forbindelse med Norgesnettenkningen i 1994, og er i tråd med nasjonale og internasjonale helsepolitiske føringer.

Avdeling for helsefag ser helsefremmende og forebyggende arbeid som aktiviteter som skal fremme helse og forebygge sykdom og lidelse både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Helsefremming søker å legge til rette for at enkeltpersoner og grupper kan styrke egen helse. Et helsefremmende perspektiv bidrar til å utfordre tradisjonell fagforståelse ved å framheve betydningen av pasientens/brukerens ressurser og muligheter til kontroll over egen livssituasjon. Det vurderes å være et supplement til en ren medisinsk fortolkning av pasientens situasjon, der ekspertene har makt i kraft av sin rolle og kunnskap.

Forebyggende arbeid er rettet mot personer som er utsatt for risiko eller helsesvikt. Et forebyggende perspektiv søker å identifisere problemer og risiko hos personer og grupper, der målet er å forhindre utvikling av sykdom og helsesvikt.

Avdelingens profil gir studentene mulighet til utdypet forståelse for de utfordringer og muligheter et helsefremmende og forebyggende perspektiv bidrar med. Det å understreke et helsefremmende og forebyggende perspektiv innebærer at studentene blir presentert for et kunnskapsgrunnlag som legger vekt på hva som skaper helse (salutogenese), i motsetning til hva som skaper sykdom (patogenese). Det helsefremmende perspektivet vil ligge til grunn for forståelse, tilnærming og praktisk utøvelse i møte med brukere.

2.0 Formål

I henhold til *Rammeplan for jordmorutdanning* har utdanningen som formål å utdanne jordmødre som er kvalifiserte til å kunne utføre jordmoroppgaver på ulike nivå i helsetjenesten og i privat sektor, og som er kompetente til å ta del i og lede utvikling av jordmorfaget. Jordmorutdanningen skal utdanne kandidater som fyller de til enhver tid gjeldende internasjonale krav for å kunne utøve yrket, samt krav i Norge for å få autorisasjon som jordmor.

2.1 Mål

Etter rådsdirektiv 80/155/EØF, artikkel 4 skal jordmødre være kvalifiserte til som et minimum å utøve følgende virksomhet:

1. *Gi fullgod informasjon og råd om familieplanlegging.*
2. *Konstatere graviditet og overvåke normale svangerskap, og foreta de undersøkelser som er nødvendige for å overvåke utviklingen av normale svangerskap.*
3. *Foreskrive eller gi råd om de undersøkelser som er nødvendig for tidligst mulig å diagnostisere risikosvangerskap.*
4. *Lage et program for de fremtidige foreldres forberedelse til sin rolle, sørge for en fullstendig forberedelse til fødselen og gi råd om hygiene og ernæring.*
5. *Pleie og bistå kvinnen under fødselen og overvåke fosterets tilstand i livmoren ved hjelp av egnede kliniske og tekniske midler.*
6. *Forestå spontane fødsler, herunder om nødvendig å foreta episiotomi og i nødsfall foreta forløsning ved setefødsel.*
7. *Gjenkjenne tegn hos mor eller barn som tyder på unormale forhold som gjør det nødvendig med henvisning til lege, og å bistå legen om nødvendig; treffe de nødvendig nødstiltak i legens fravær, spesielt manuell morkakeløsning, eventuelt etterfulgt av manuell undersøkelse av livmoren.*
8. *Undersøke og pleie den nyfødte; ta alle nødvendige initiativer i nødstilfeller og eventuelt foreta øyeblikkelig gjenopplivning.*
9. *Pleie og overvåke moren i tiden etter fødselen og gi alle nødvendige råd om spedbarnstell med henblikk på å gjøre det mulig for moren å sikre den best mulige utvikling av det nyfødte barn.*
10. *Gjennomføre behandling som er foreskrevet av lege.*
11. *Utarbeide de nødvendige skriftlige rapporter.*

I henhold til *Rammeplan for jordmorutdanning* skal kandidaten etter endt utdanning også:

- Vite hvordan svangerskap, fødsel og barseltid skal forstås og bevares som naturlige prosesser.

Det betyr at hovedfokuset i utøvelsen av yrket skal være normalvariasjonene i de naturlige prosessene i fertile kvinners liv, med sikte på å støtte de normale, frigjørende og fysiologiske prosessene i livet.

- Kunne arbeide selvstendig og sammen med andre innenfor hele det jordmorfaglige området.

Det betyr at

- jordmoren skal utøve helsefremmende, forebyggende, undervisende, veiledende, rådgivende og behandlende virksomhet innenfor reproduktiv helse
- jordmoren må kunne iverksette tiltak og eventuelt tilkalle legehjelp i tide
- jordmoren skal handle forsvarlig og kunne samarbeide i en behandlingssituasjon når legehjelp er tilkalt, og skal i en nødsituasjon selv kunne gi nødvendig hjelp
- jordmoren skal være kompetent til å lede eget fag

- Være kvalifisert til å kunne utføre jordmoroppgaver på ulike nivåer i helsetjenesten; i kvinne- og poliklinikker ved fødeavdelinger, i hjemmet, i kommunehelsetjenesten og i privat praksis.

Det betyr å

- utføre arbeid i obstetikk i samarbeid med relevante faggrupper
- bruke medisinsk-tekniske hjelpemidler i overvåkning og behandling av kvinner i svangerskap, fødselshjelp og barseltid som avviker fra det normale
- utføre jordmoroppgaver ved jordmorstyrte fødestuer, herunder fordele gravide/fødende til egnet fødested og nivå etter gitte retningslinjer
- påta seg vaktberedskap og følgetjeneste
- påta seg jordmorarbeid ved hjemmefødsel
- delta i og iverksette helsefremmende og forebyggende tiltak til ulike brukere
- ha kunnskap om regler, muligheter og begrensninger for privat jordmorvirksomhet

- Arbeide for å vise solidaritet med kvinner i et globalt og flerkulturelt perspektiv.

Det betyr å

- følge med i jordmorfagets nasjonale og internasjonale kunnskapsutvikling
- ha kunnskaper og ferdigheter for aktivt å kunne bidra til å utvikle og fornye jordmorkunnskapen i tråd med nasjonale og internasjonale krav
- utvikle forståelse og kompetanse til å møte brukere med forskjellig kulturell bakgrunn

- Ha tilegnet seg kunnskaper og ferdigheter som er nødvendige for å yte jordmortjeneste med kvinnen/familien eller andre brukergrupper i sentrum.

Det betyr å

- utøve yrket i samspill og dialog med andre mennesker og støtte kvinnen og familien i retten til informerte valg
- forstå og begrunne betydningen av at jordmorvirksomheten tilrettelegges slik at kvinnen og familien opplever kontinuitet og helhet i omsorgen
- være i stand til å utføre sin virksomhet i samsvar med den enkelte brukers behov og ønsker

- Være kvalifisert for oppgaver i rådgivning, undervisning og veiledning innenfor det jordmorfaglige området.

Det betyr å

- ha kompetanse i pedagogisk arbeid overfor gravide, vordende foreldre og familien med fokus på fødsels- og familieforbereidelse, familieplanlegging, prevensjon, livsstilsproblematikk, amming, spedbarnspleie samt visse deler av gynekologien
- ha tilstrekkelige kunnskaper og forståelse om læringsprosessen og undervisningsmetoder for å ivareta denne funksjonen
- kunne støtte og veilede studenter og kollegaer

- Vise vilje og evne til å utvikle kunnskap og selvinnsett og til å forholde seg kritisk og reflektert til egen virksomhet.

Det betyr å

- ha evne til empati og kunne skape gode relasjoner med ulike brukere
- vite hvordan profesjonell dømmekraft utvikles gjennom kritisk refleksjon og praktisk erfaring og ved å anvende ulike sanser og evner

- Ha utviklet tilstrekkelig evne til selvstendig, reflektert og kritisk tenkning for å kunne følge med i jordmorfagets og andre relevante fagfelts forskning og kunnskapsutvikling.

Det betyr å

- ha et bevisst og kritisk forhold til forsknings- og erfaringsbasert kunnskap som grunnlag for vurderinger, beslutninger og handlinger i praksis
- kunne utføre og forstå betydningen av å dokumentere, evaluere og kvalitetssikre egen praksis og jordmorvirksomhet generelt
- være reflektert og kritisk i bruken av medisinsk-tekniske hjelpemidler
- vite hvordan jordmorfaget utvikles i samarbeid med brukere og andre relevante partnere og i tråd med samfunnets behov
- forstå betydningen av å være i faglig utvikling gjennom livslang læring

- Kunne utøve jordmoryrket i tråd med gjeldende lovverk, forskrifter og god jordmorpraksis.

Det betyr å

- kunne lover og forskrifter som beskriver og regulerer jordmors yrkesutøvelse
- være i stand til å praktisere i overensstemmelse med retningslinjene som er gitt i Internasjonal Code of Ethics for Midwives

Studenten skal oppøve den nødvendige funksjonsdyktighet og funksjonsberedskap. Ved endt utdanning skal studentene minimum ha utført følgende:

(Jfr. Rammeplan med forskrift for jordmorutdanning av 16. februar 2004. kapittel 4, kapittel 5.2, kapittel 5.3 og Vedlegg til direktiv 80/155/EØF artikkel 1 og dir.89/594/EØF, artikkel 27)

1. Rådgivning for gravide kvinner, innbefattet minst 100 prenatale undersøkelser.
2. Tilsyn og pleie av minst 40 fødende kvinner.
3. Studenten skal selv ta imot barnet ved minst 50 fødsler. Hvis dette antallet ikke kan nås på grunn av mangel på fødende, kan antallet reduseres til minimum 40, forutsatt at studenten deltar aktivt i arbeidet ved ytterligere 30 fødsler.¹
4. Aktiv deltagelse i arbeide ved setefødsler. Dersom dette ikke er mulig på grunn av for få setefødsler, kan utdanning foregå i simulert situasjon.
5. Praktisk gjennomføring av episiotomi og innføring i sutur. Innføringen skal omfatte teoretisk undervisning og klinisk praksis. Praksis i suturering omfatter sutur av snittene etter en episiotomi og enkle perineale rifter, og kan foregå i simulert situasjon.
6. Tilsyn med og pleie av 40 kvinner som er utsatt for risiko i forbindelse med svangerskapet, fødselen eller i tiden etter fødselen.
7. Tilsyn med og pleie av (herunder undersøkelse av) minst 100 kvinner som nettopp har født, og deres friske nyfødte barn.
8. Observasjon og pleie av nyfødte som trenger særlig pleie, herunder for tidlig og for sent fødte, samt undervektige og syke nyfødte.

I tillegg skal studenten i løpet av studiet:

- Gjennomføre minst 10 post-partum samtaler.
- Gi prevensjonsveiledning til ulike brukergrupper.
- Få praktisk opplæring i forskjellige prevensjonsmetoder og trening i reseptforskriving.
- Få trening i rådgivning i kvinnehelsesproblemer og visse gynekologiske problemstillinger.
- Utføre gynekologisk undersøkelse og cytologisk prøvetakning fra cervix ved hjelp av fantom.
- Få opplæring i selvundersøkelse av bryst.
- Få øvelse i fødselshjelp og håndgrep ved bruk av fantom, herunder forløsning av sete.
- Få øvelse i akutt obstetrikk ved hjelp av fantom, herunder tiltak ved blødning, skulderdystoci og anleggelse av tang og vakuum.
- Få øvelse i resuscitering av nyfødte.
- Få øvelse i ammeobservasjon og ammeveiledning.

¹ Det er gjort unntak for jordmorutdanningen i Norge i punkt 3 og justeringene i endringsdirektivet er innarbeidet i disse punktene. Dessuten er punkt 9 og 10 i vedleggsdirektivene ikke gjengitt her, fordi de beskriver klinisk praksis som hører til i sykepleierutdanningen.

2.2 Målsetting for studenten

Studenten skal gjennom studietiden kontinuerlig og bevisst utvikle og vise:

- Teoretisk kunnskap som er relevant og tilstrekkelig som grunnlag for å analysere, forstå, begrunne og utvikle god jordmorpraksis.
- Klinisk kunnskap og håndverksmessige ferdigheter som grunnlag for å utøve, forstå, begrunne og utvikle sin egen jordmorpraksis i ulike situasjoner.
- Personlig kunnskap og evne til å kommunisere som grunnlag for å inngå i samspill og samarbeid med kvinnen, familien, kollegaer og andre samarbeidspartnere, og å utvikle seg selv som menneske og samarbeidspartner.
- Etisk kompetanse som grunnlag for å forstå, begrunne og forbedre egne handlinger og holdninger.

Studenten må i tillegg ha vist seg personlig egnet til jordmoryrket. Det betyr blant annet at studenten har vist evne og vilje til å samarbeide med veiledningsjordmødre og øvrig personale, har vist seg ansvarsbevisst og lærevillig, og at det samtidig er utvist forståelse for egen og andres grenser og kompetanse. Studenten må være til å stole på, praktisere taushetsplikten konsekvent og utvise nødvendig respekt for kvinnens og familiens integritet.

Personlig skikkethet i jordmorfaglig sammenheng betyr også at studenten har vist seg tilstrekkelig kyndig i forhold til forventet faglig nivå, og er i stand til å gi jordmorhjelp og veiledning på kvinnens og familiens premisser i likeverdige relasjoner.

3.0 Organisering

Studiet er organisert i 5 moduler, fordelt på 6 semestre. Det faglige innholdet fordeler seg mellom det jordmorfaglige kunnskapsområde, inkludert kvinnehelse, det medisinsk faglige-, og det samfunnsvitenskapelige kunnskapsområde. De ulike modulene består av både teoretiske og praktiske studier.

Teoretiske studier foregår ved Høgskolen i Vestfold, og utgjør 60 studiepoeng (ECTS).

Samlet pensum er 6000 sider.

Praksisstudiene foregår i aktuelle praksisfelt, og utgjør 60 studiepoeng (ECTS).

I praksisstudiene tilstrebes kontinuitet for å sikre progresjon i læringen.

Oversikt over modulene med fordeling av studiepoeng:

Modul	Semester	Faglig innhold	Teoretisk perspektiv	Klinisk perspektiv	Studiepoeng 120 ECTS
I	1	Jordmorfagets grunnlag og utvikling	5		5
II	2	Jordmors kompetanse knyttet til kvinners helse i ulike livsfaser	7	3	10
III	1,2	Jordmors kompetanse knyttet til svangerskapet	10	12	22
IV	3,4,5	Jordmors kompetanse knyttet til fødsel og barseltid	13+5	35+10	63
V	6	Jordmors fagutviklende kompetanse	20		20

4.0 Faglig innhold

Modulene er bygget opp omkring hovedemner som vil bli belyst fra ulike perspektiver. Det innebærer grunnlagstenkning, kvinnehelse, jordmorfaglige tema, medisinske og naturvitenskapelige tema, samfunnsvitenskapelige og humanistiske tema, samt forskning og fagutvikling. Hver modul avsluttets med obligatoriske studiekraav eller eksamen.

I modul, II, III og IV, er praksisstudier integrert. Det er i disse modulene lagt opp til en vekslng mellom teoriperioder og praksis.

4.1 Modul I:

Jordmorfagets grunnlag og utvikling

4.1.1 Målsetting

At studenten:

- Har utviklet innsikt i jordmorfagets historiske utvikling og grunnlagstenkning.
- Har utviklet innsikt i ulike perspektiver på helse og helsefremmende arbeid.
- Har innsikt i jordmors funksjon og ansvar, og fått kjennskap til deler av den lovgivning som regulerer jordmortjenesten.
- Har utviklet innsikt i flerkulturell forståelse og globalt perspektiv på jordmorvirksomhet.
- Har utviklet forståelse for etiske problemstillinger innenfor perinatal omsorg, herunder også yrkesetikk.

4.1.2 Forventet kompetanse

- Studenten skal ha utviklet grunnleggende innsikt i, og forståelse for kunnskap knyttet til jordmorfag og jordmorvirksomhet. Dette innebærer et reflektert syn på jordmorrolle og yrkesidentitet.
- Studenten skal vise kunnskap og evne til å reflektere over etiske problemstillinger.
- Studenten skal fremme et humanistisk grunnsyn, se verdien av et etnisk og kulturelt mangfold og vise respekt og forståelse for ulike behov og strategier nasjonalt og internasjonalt.

4.1.3 Emneområder

Jordmorfagets grunnlag

- Utviklingen av et historisk tradisjonsbundet kvinneyrke
- Kvinners reproduktive liv og fødselsomsorg i et velferdspolitisk perspektiv
- Jordmorfaglig filosofi og ulike perspektiver på faget

- Jordmors yrkesfunksjon og ansvar
- Etske perspektiver knyttet til jordmorfaget

Perinatal omsorg

- Ulike perspektiver på svangerskap, fødsel og barseltid
- Perinatalmedisin i et globalt perspektiv
- Lovgivning

4.1.4 Vurderingsform

Teoretisk perspektiv: 5 studiepoeng.

Det er obligatorisk skriftlig oppgave knyttet til emneområdene i modulen. Hensikten med det teoretiske arbeidet er at studentene viser innsikt i fagets historiske tradisjoner og utvikling, og hvordan dette på ulike måter har betydning for jordmorrolle og yrkesidentitet.

Dokumentasjon for godkjenning av modul I: Gruppebasert oppgave med individuell besvarelse. Det vil bli gitt karakter bestått/ikke bestått.

4.2 Modul II

Jordmors kompetanse knyttet til kvinners helse i ulike livsfaser

4.2.1 Målsetting

At studenten:

- Har innsikt i begrepet kvinnehelse.
- Har tilegnet seg kunnskap om reproduktiv helse, og endringer knyttet til de ulike faser i kvinnelivet.
- Har utviklet innsikt i helsefremmende arbeid og forebyggende aspekter knyttet til kvinners helse i et livsløpsperspektiv.
- Har utviklet forståelse av helse og sykdom i et kulturelt perspektiv.
- Har kjennskap til klinisk jordmorarbeid knyttet til kvinnehelse.

4.2.2 Forventet kompetanse

- Studenten skal ha tilegnet seg grunnleggende kunnskaper knyttet til forhold som har betydning for kvinners helse i ulike livsfaser, med spesiell vekt på reproduktiv helse.
- Studenten skal ha kunnskap om helsefremmende og forebyggende arbeid, og ha innsikt i hvordan kvinnen selv kan ivareta egen helse.
- Studenten skal ha kunnskaper og ferdigheter for å utføre jordmoroppgaver knyttet til kommunehelsetjenesten og forebyggende helsearbeid, herunder prevensjonsveiledning, inkludert rekvirering av prevensjonsmidler og veiledning i

seksualitet, abort og samliv, ha kjennskap til enkelte medisinske screeningundersøkelser, og veilede og undervise kvinner i selvundersøkelse av bryster.

4.2.3 Emneområder

Kvinnehelse

- Et kjønnet perspektiv på helse og sykdom
- Kvinners egen erfaring og innsikt
- Ungdom og pubertet
- Prevensjonskunnskap
- Kvinnen i fertil alder
- Sexologi/familieplanlegging
- Gynekologiske sykdommer
- Bekkenbunnsproblematikk
- Infertilitet
- Kvinnen i menopausen
- Kvinners helse i et globalt perspektiv

4.2.4 Vurderingsform

Teoretisk perspektiv: 7 studiepoeng.

Klinisk perspektiv: 3 studiepoeng.

Studentene arrangerer seminar hvor ulike perspektiver knyttet til kvinners helse er tema.

Hensikten med seminaret er at studentene skal vise innsikt i hvordan kvinnelivet endrer seg, og hvordan helsefremmende aspekter må forstås i forhold til kulturelle ulikheter og forståelsesrammer. I tilknytning til seminaret skal studentene utarbeide et kompendium.

Dokumentasjon for godkjenning av modul II:

Godkjente praksisstudier og obligatoriske studiekrav.

Studenten må dokumentere personlig deltakelse og bidrag knyttet til seminaret, og i vurderingen inngår tematisk innhold i kompendiet samt muntlig presentasjon. Det vil bli gitt karakter bestått/ikke bestått.

4.3 Modul III:

Jordmors kompetanse knyttet til svangerskapet

4.3.1 Målsetting

At studenten:

- Har utviklet faglig innsikt i fysiologiske, emosjonelle og sosiale endringer graviditeten medfører for kvinnen og familien.

- Har fått grunnleggende erfaring med jordmorarbeid knyttet til svangerskapsomsorgen og kommunehelsetjeneste.
- Har utviklet kliniske og kommunikative ferdigheter.
- Har innsikt i jordmors funksjon, ansvar og aktuell lovgivning.

4.3.2 Forventet kompetanse

- Studenten skal ha utviklet grunnleggende teoretisk, praktisk og personlig kunnskap slik at hun/han kan utføre svangerskapsomsorg, inkludert svangerskapskontroll og fødselsforberedelse for kvinnen og partner. Studenten skal kunne støtte og veilede kvinnen og familien under svangerskapet.
- Studenten skal se betydningen av kontinuitet i omsorgen.
- Studenten skal vise evne til omsorg for kvinner og hennes familie ved kompliserte forløp og ved forløp som krever ekstra oppmerksomhet, samt til kvinner og familier med spesielle behov.
- Studenten skal ha utviklet ferdigheter og evner til å oppdage unormale forhold og tilstander hos ufødte barn, slik at hun/han kan handle relevant og iverksette tiltak, herunder tilkalle hjelp og/eller henvise videre.
- Studenten skal vise respekt og forståelse for andre yrkesgrupper og forstå betydningen av tverrfaglig samarbeid. Studenten skal ha kunnskap om ledelse og administrasjon, og ha kjennskap til arbeidsfordeling og samarbeidsformer mellom forvaltningsnivå i helsetjenesten med fokus på perinatal omsorg.
- Jordmorvirksomhet skal utføres på en forsvarlig måte og praktiseres i samsvar med etiske retningslinjer for jordmødre.
- Studenten skal ha kunnskap om, og vise respekt og forståelse for skikker og tradisjoner i andre kulturer.

4.3.3 Emneområder

Svangerskap

- Embryologi
- Placenta
- Prenatal diagnostikk
- Maternelle forandringer
 - Hormonelle
 - Fysiologiske
 - Emosjonelle/psykologiske

Svangerskapsomsorg

- Organisering
- Svangerskapskontroll
- Helsefremmende og forebyggende aspekter i møte med den gravide
- Etiske dilemmaer

Jordmorfaglig kompetanse i møte med den gravide kvinnen og hennes ledsager

- Svangerskapsrelaterte endringer
- Psykososiale aspekter

- Fødselsangst
- Levevaner/ernæring
- Helsefremmende faktorer i svangerskapet
- Kvinner med annen kulturell bakgrunn
- Yrkesaktivitet, trygdeytelser og sosiale rettigheter
- Veiledning/kommunikasjon

Jordmorfaglige ferdigheter

- Leopolds håndgrep
- SF-måling
- Teknologi og medisinsk-tekniske hjelpemidler
- Dokumentasjon

Svangerskapsrelaterte komplikasjoner

- Blødninger
- Hyperemesis gravidarum
- Infeksjoner
- Truende prematur fødsel
- Hypertensjon/Preeklampsi/HELLP
- Intrauterin vekstretardasjon
- Svangerskapsdiabetes
- Medisinske og gynekologiske sykdommer i relasjon til svangerskap
- Overtidige svangerskap
- Fosterskade
- Intrauterin fosterdød

4.3.4 Vurderingsform

Teoretisk perspektiv: 5 studiepoeng.

Klinisk perspektiv: 15 studiepoeng.

Det er obligatorisk hjemmeeksamen knyttet til emneområdene i modulen. Hensikten er at studenten skal vise kunnskap og vurderingsevne i forhold til det normale og kompliserte svangerskap, tilrettelegge for individuell oppfølging, omsorgsnivå og eventuelle behov for tverrfaglig samarbeid. Studenten skal også vise kjennskap til lovgivning som regulerer virksomheten.

Dokumentasjon for godkjenning av modul III:

Godkjente praksisstudier med dokumentasjon av 100 prenatale undersøkelser.

Godkjente obligatoriske studiekrav.

Bestått skriftlig individuell hjemmeeksamen. Det blir gitt gradert karakter.

4.4 Modul IV:

Jordmors kompetanse knyttet til fødsel og barseltid

4.4.1 Målsetting

At studenten:

- Har fått innsikt i fenomenet fødsel ut fra ulike perspektiver.
- Har utviklet faglig innsikt i, og kunnskap om det normale og kompliserte fødselsforløp.
- Har utviklet faglig innsikt i, og kunnskap om puerperiet, og de endringer foreldrerollen medfører.
- Har fått grunnleggende erfaring med jordmorarbeid knyttet til fødsel og barselomsorg.
- Har utviklet kliniske ferdigheter, jordmorskjønn og handlingskompetanse.
- Har utviklet kliniske og kommunikative ferdigheter knyttet til mor, barn og familie.
- Har videreutviklet kommunikasjons- og relasjonskompetanse.
- Har innsikt i jordmors funksjon, ansvar og aktuell lovgivning.

4.4.2 Forventet kompetanse

- Studenten skal ha grunnleggende teoretisk, praktisk og personlig kunnskap i jordmorfaget, slik at hun/han kan yte god fødselshjelp og utføre nødvendig barselpleie, gi ammehjelp og utføre spedbarnstell. Studenten skal kunne støtte og veilede kvinnen og familien under fødsel og i barseltiden.
- Studenten skal kunne overvåke, ha overblikk i situasjoner, vurdere tiltak og dokumentere et ukomplisert forløp. Dette innebærer å bidra til aktiv fødsel, samt kunne administrere ikke-medikamentell og medikamentell smertelindring.
- Studenten skal ha fått grunnleggende erfaring med jordmorarbeid knyttet til fødselshjelp, med vekt på å utvikle grunnleggende praktiske ferdigheter knyttet til sanser, håndgrep og vurderingsevne. Dette innebærer også å kunne legge episiotomi og suturere.
- Studenten skal kunne bruke medisinsk-teknisk utstyr, og kunne utføre relevante undersøkelser korrekt og presist. Dette innebærer bl.a. kunnskap om, bruk og tolkning av CTG og STAN.
- Studenten skal være i stand til å gi nødvendig og individuell støtte, undervisning og veiledning til kvinnen og familien på barselavdelingen ut fra retningslinjene for ”mor-barn vennlig” sykehus.
- Studenten skal vise evne til omsorg for kvinner og hennes familie ved kompliserte forløp, og ved forløp som krever ekstra oppmerksomhet, samt til kvinner og familier med spesielle behov. Det inkluderer post-operativ pleie.
- Studenten skal ha evner og ferdigheter til å oppdage unormale forhold og tilstander hos kvinnen, det ufødte og nyfødte barn, slik at hun/han kan handle relevant og iverksette tiltak, herunder tilkalle hjelp og/eller henvise videre.
- Jordmorvirksomhet skal utføres på en forsvarlig måte og praktiseres i samsvar med etiske retningslinjer for jordmødre.

- Studenten skal ha kunnskap om, og vise respekt og forståelse for skikker og tradisjoner i andre kulturer.

4.4.3 Emneområder

Fødsel

- Fødselsfysiologi
 - Rier
 - Mekaniske forhold
 - Fødselens ulike faser/progresjon
 - Fødselsergonomi
 - Fødselssmerte
- Fenomenet fødsel ut fra ulike perspektiver
 - Natur/kultur
 - Risiko/sykdom
 - Medisinsk/sosial modell
- Jordmorarbeid, overvåkning og tiltak ved fødsel og etterbyrdsfase

Fødetilbud

- Differensiert fødselsomsorg
 - Kvinneklinikker
 - Fødeavdelinger
 - Fødestuer
 - Hjemmefødsler
- Kontinuitet i omsorgen

Barseltiden

- Endringsprosesser; fysiologisk, emosjonelt og sosialt
 - Hormonelle forandringer
 - Amming
 - Blødning/involusjon
 - Bekkenbunn og sårtilheling
 - Normalreaksjoner/psykisk tilstand

Barselomsorg

- Ulike modeller for organisering
 - Barselopphold i sykehus
 - Barselpoliklinikk
 - Hjemmetjeneste
- Etterkontroll
- Tverrfaglig samarbeid

Jordmorfaglig kompetanse i møte med fødekvinnen og hennes ledsager(e)

- Jordmor-kvinne relasjonen
 - Fødekvinne/fødekompetanse
 - Autonomi/informerte valg
 - Kultursensitivitet

- Ledsagers medvirkning og reaksjoner
- Fødselsopplevelse

Jordmors kompetanse i møte med barselkvinnen og den nye familien

- Sosiokulturelle perspektiver på barselkvinne og barseltid
 - Støtte og styrke den nye familien
 - Tilrettelegging for å imøtekomme spesielle behov
 - Møte med kvinner/familier fra andre kulturer
- Forebygge og beskytte mot komplikasjoner og sykdom
- Tilknytning/familiedannelse
- Etterfødselsreaksjoner
- Post-partum samtale
- Samliv/prevensjonsveiledning
- Trygdeytelser og sosiale rettigheter

Jordmorfaglig kompetanse knyttet til det nyfødte barnet

- Fysiologisk tilpasning til ekstrauterint liv
- Apgar score
- Førstehjelp/resuscitering
- Det nyfødte barnets kompetanse og behov
- Observasjon/vurdering av det friske nyfødte barnet
- Tilknytning/mor-barn-far kontakt
- Ernæring
- Barn med spesielle behov/det syke nyfødte barnet
- Barnestell/omsorg

Jordmorfaglige ferdigheter

- Fødselstekniske håndgrep
- Vaginal undersøkelse
- Amniotomi
- Episiotomi
- Suturering
- Teknologi og tekniske hjelpemidler
- Fosterovervåkning
- Ammeveiledning
- Spedbarnsstell
- Dokumentasjon

Kompliserte fødselsforløp

- Støtte og tiltak i avvikende fødselssituasjoner
 - Truende prematur fødsel
 - Preeklampsi/Eklampsi/HELLP
 - Induksjon av fødsel
 - Avvikende leie
 - Protraherte forløp
 - Flerlinger
 - Truende asfyxi
 - Navlesnorsfremfall

- Placenta praevia
- Abruptio placentae
- Fastsittende placenta
- Skulderdystoci
- Operative forløsninger
 - Tang/Vakuum
 - Sectio caesarea
- Gynekologiske komplikasjoner i relasjon til fødsel
- Traumatisk fødselsopplevelse
- Dødfødsel

Kompliserte barselforløp

- Preeklampsi/Eklampsi
- Rifter/skader i fødselskanalen
- Eliminasjonsproblemer
- Ammeproblemer
- Sectio caesarea
- Blodtap
- Infeksjoner
- Depresjoner/psykoser

Neonatale komplikasjoner

- Prematuritet
- Respirasjonsproblemer/RDS
- Hypoxi/Asfyxi
- Hypoglycemi
- Hyperbilirubinemi/Immunisering
- Infeksjoner
- Fødselsskader
- Fosterskader/Misdannelser

4.4.4 Vurderingsform

Teoretisk perspektiv: 18 studiepoeng.

Klinisk perspektiv: 45 studiepoeng.

Det er skriftlig skoleeksamen knyttet til emneområdene i modulen. Hensikten er at studenten skal vise kunnskap og vurderingsevne i forhold til normale og kompliserte fødsel- og barselforløp.

Dokumentasjon for godkjenning av modul IV:

Godkjente praksisstudier med dokumentasjon av å ha arbeidet selvstendig ved minimum 50 fødsler, dokumentert pleie av 40 fødende kvinner og 40 kvinner som er utsatt for risiko.

Studenten må dokumentere oppfølging av 100 kvinner som har født og deres friske barn, og ha godkjent praksis fra neonatalavdeling.

Godkjente obligatoriske studiekraav.

Bestått skriftlig samlet skoleeksamen for modul IV. Det blir gitt gradert karakter.

4.5 Modul V:

Jordmors fagutviklende kompetanse

4.5.1 Målsetting

At studenten:

- Kan anvende ulike teoretiske perspektiver som redskap til å analysere og kritisk vurdere praksis.
- Har kunnskap om vitenskapsteori, forskningsmetoder og forskningsetikk.
- Kan identifisere behov for og initiere et fagutviklingsprosjekt.
- Viser evne til skriftlig fremstilling og dokumentasjon av egen kunnskap og forståelse i forhold til valgte tema i fordypningsoppgaven.
- Anvender kunnskapsbasert praksis som metode, både teoretisk og i den profesjonelle yrkesutøvelsen.

4.5.2 Forventet kompetanse

- Studenten skal ha utviklet et kritisk og konstruktivt syn på jordmorfag og jordmorvirksomhet.
- Studenten skal ha grunnleggende teoretisk kunnskap knyttet til vitenskapsteori, forskningsmetoder og forskningsetikk.
- Studenten skal medvirke til faglig utvikling og kunne innhente, analysere, vurdere og anvende jordmorfaglig forskning for å utføre kunnskapsbasert praksis.
- Studenten skal kunne gjennomføre et fagutviklingsprosjekt og presentere et større individuelt skriftlig arbeid.
- Studenten skal forstå betydningen av dokumentasjon, fagutvikling og forskning knyttet til jordmorvirksomhet, og se behovet for egen kontinuerlig utvikling og læring.

4.6.3 Emneområder

Fagutvikling

- Vitenskapsteori
- Forskningsmetoder
- Forskningsetikk
- Jordmorfaglig forskning - nasjonalt og internasjonalt
- Teori/empiri
- Kunnskapsbasert praksis

Fordypningsoppgave

- Prosjektbeskrivelse
- Kilder/litteratursøk
- Skriveprosessen

4.5.4 Vurderingsform

Teoretisk perspektiv: 20 studiepoeng.

Modulen vil danne grunnlag for et fagutviklingsprosjekt som dokumenteres i den skriftlige fordypningsoppgaven. Hensikten med prosjektet er at studenten skal vise evne til kritisk refleksjon over aktuelle temaer knyttet til jordmorfag og jordmorvirksomhet. Studenten skal også i arbeidet vise kunnskap og forståelse for vitenskapsteori, etikk og vitenskapelig metode.

Dokumentasjon for godkjenning av modul VI:

Godkjente obligatoriske studiekrav.

Bestått skriftlig individuell fordypningsoppgave. Det blir gitt gradert karakter.

5.0 Studieformer

5.1 Arbeidsmåter og undervisningsformer

Utgangspunktet for arbeidsmåter og undervisningsformer er at studentene betraktes som selvstendige og motiverte. Studentene må forholde seg aktive og oppsøkende i forhold til utdanningens mål, læresituasjoner og egen målsetting, og ta ansvar for egen læreprosess. Et overordnet mål i studiet er å aktivisere studentens tanker, kunnskaper og erfaringer, og knytte dette til jordmoryrket og jordmorfag.

Høgskolen kan understøtte og bidra til å gjøre læring mulig. Høgskolen er i følge *Lov om universiteter og høyskoler* ansvarlig for at undervisningen er basert på det fremste innen forskning og erfaringskunnskap på det aktuelle fagfeltet. Høgskolen benytter undervisningspersonell med formell kompetanse og erfaring fra de aktuelle fagområdene.

Det legges opp til ulike pedagogiske tilnæringsmåter. Et viktig element i studiet er bruk av studentaktive undervisningsmetoder. Det er også satt av perioder til selvstudium i studieårene. Det forventes at studenten leser og bearbeider pensumlitteratur og arbeider med fagrelevante oppgaver/problemstillinger individuelt og i grupper.

Å bli en dyktig jordmor forutsetter en læringsprosess som er preget av en veksling mellom teoretisk og praktisk kunnskapsbearbeidelse. I studiet vil det derfor bli lagt vekt på en vekselvirkning mellom teoretiske og kliniske studier for å synliggjøre det gjensidige avhengighetsforholdet mellom disse kunnskapsformene. Det vektlegges at studenten får et bredt erfaringsgrunnlag i jordmorfaglig arbeid og virksomhetsområder, og får praktisere svangerskapsomsorg, fødselsomsorg og barselomsorg på forskjellige nivåer. Det innebærer også deltakelse og medvirkning i helsefremmende strategier.

Gjennom ulike undervisningsformer skal studentene stimuleres til å utvikle personlig, praktisk og teoretisk kunnskap som grunnlag for utøvelse av jordmoryrket.

Det vil bli lagt vekt på utvikling av jordmorfaglig yrkesidentitet gjennom veiledning, egen erfaring, handling og refleksjon. Det skjer både i dialog med kvinner, familier og gjennom refleksjon over den erfaringsbaserte jordmortradisjonen og kritisk vurdering av forskningslitteratur.

Jordmors ansvar og selvstendige yrkesrolle fordrer at studentene gjennom utdannelsen utvikler sin vurderingsevne, sine kritiske og analytiske evner, og gradvis handler på selvstendig grunnlag.

5.2 Teoretiske studier

Teoretiske studier utgjør 60 studiepoeng. Deler av undervisningen er obligatorisk. I teoriundervisningen vil metodene veksle mellom arbeid i studiegrupper og forelesninger. Arbeidet i studiegruppene er forpliktende og resultater fra arbeidet skal kunne presenteres. Det gis veiledning i studiegruppene.

Teoriundervisningen inkluderer innføring i jordmorfagets praktiske utøvelse, og det legges opp til øvelser/ferdighetstrening, diskusjoner, seminarer og prosjektarbeid. Valg av tilnæringsmåte gjøres på bakgrunn av tema.

5.2.1 Hensikten med teoretiske studier

Gjennom teoretiske studier og fordypning i ulike emner skal studenten utvikle evne til refleksjon og videreutvikle sin innsikt og kunnskap knyttet til medisinske og samfunnsvitenskapelige fag. Integrering av jordmorfaglig tenkning og kunnskap vektlegges, slik at studenten utvikler forståelse for den betydning jordmorfaglig utøvelse har i et helsefremmende perspektiv.

De teoretiske studier skal gi grunnlag for å analysere, forstå, begrunne og utvikle god jordmorpraksis, både gjennom kjennskap til jordmorfaglig forskning og ved selv å bidra til fagutvikling.

5.3 Praksisstudier

Direkte brukerrettede praksisstudier skal utgjøre minimum 60 studiepoeng, og er obligatoriske.

Studentene skal ha allsidig og variert praksis fra hele det jordmorfaglige området med fokus på kvinnehelse, svangerskapsomsorg, fødselshjelp og omsorg for mor og barn i barseltiden. Praksisstudier er lagt til helsestasjon, privat jordmortjeneste, poliklinikker, fødeenheter, barselavdeling og neonatalavdeling.

Det tilstrebes at studenten får erfaring med kontinuitet i omsorgen til kvinner gjennom svangerskap, fødsel og barseltid.

Studentene arbeider med jordmorfaglige problemstillinger og utfordringer de møter i praksisstudiene. Veiledning på egen yrkesutøvelse vil bli gitt. Veiledningsjordmor er studentens praksisveileder. Høgskolelektor er studentens pedagogiske veileder.

5.3.1 Hensikten med praksisstudier

Studenten skal gjennom studiene få øvelse i å anvende kunnskap. I dette ligger at studenten må få øvelse i å se sammenhenger mellom teoretisk lærestoff og den virkelighet de møter i det kliniske felt. Det innebærer også at studenten må få øvelse i å praktisere handlingsstrategier og metoder som er gjennomgått i teoretiske studier.

Studenten skal gjennom praksisstudiene bevisstgjøres i å tilegne seg kliniske kunnskaper. Mye viktig jordmorkunnskap er ikke nedtegnet, men viser seg som tradisjoner og erfaringskunnskap hos jordmødre i praksis. Det er viktig at studentene gjennom utøvelse av jordmorfunksjonen gjør seg erfaringer, og får mulighet til å samle og systematisere klinisk kunnskap.

Studentene skal gjennom praksisstudiene utvikle evnen til kritisk refleksjon og evaluering av egen og andres praksis som grunnlag for utøvelse av kunnskapsbasert praksis. Det vil si å integrere den beste, tilgjengelige forskningsbaserte kunnskapen med kliniske erfaringer, og brukernes verdier og preferanser.

Studenten skal gjennom praksisstudiene oppøve klinisk, kommunikativ og relasjonell kompetanse.

Under veiledning må studentene få øvelse i aktuelle ferdigheter på en slik måte at nyansering og individualisering fremkommer. Respekt for kvinnen, likeverd og medbestemmelse vektlegges.

Studenten skal gjennom praksisstudiene få oppleve yrkets karakter og utfordringer. Studenten skal utdannes til å ivareta og videreutvikle jordmors funksjonsområde og yrkesrolle. Dette krever at studenten får innblikk i dybden og bredden i jordmorfunksjonen. Samarbeid med kvinner, pårørende og ulike yrkesgrupper er en viktig erfaring i læringsprosessen. Det er også viktig at studenten gjennom praksisstudiene får et realistisk bilde av de krav som stilles til jordmorfunksjonen både i dagens situasjon og i fremtidens helsevesen.

Studenten skal gjennom praksisstudiene oppøves i ansvarlighet. Jordmors funksjons- og ansvarsområde stiller yrkesutøveren overfor store utfordringer, både på det kunnskapsmessige, menneskelige og etiske område. Det forutsetter at studenten oppøves i å ta ansvar for egen læring og for det arbeidet som utøves i forhold til kvinnen/familien.

5.3.2 Ansvarsforhold og funksjonsfordeling i praksisstudiene

For at studentene skal få et best mulig læringsutbytte av tiden i praksis, er det viktig at høgskole, student, praksisfelt og veiledningsjordmor arbeider som et fellesskap, og har hver sine ansvarsområder.

Høgskolens overordnede ansvar er å utdanne jordmødre som tilfredsstiller utdanningens mål og krav. Dette skjer blant annet ved at skolen tar ansvar for å:

- Informere studenter og praksisfelt om utdanningens mål og program.
- Drøfte og tilrettelegge praksisstudier i samarbeid med praksisfelt og studenter.
- Gi veiledning og støtte til veiledningsjordmor i forhold til vurdering og veiledning av studenter, og ta initiativ til at et tilstrekkelig antall møter finner sted.
- Planlegge tid for vurderingssamtaler i samarbeid med veiledningsjordmor og student, og vurdere studenten i samarbeid med veiledningsjordmor.
- Medvirke til å opprettholde et faglig og sosialt miljø for studentene i praksis.

Veiledningsjordmors ansvar er å:

- Ta medansvar for å utdanne jordmødre som tilfredsstiller utdanningens mål og krav.
- Gi studentene informasjon om avdelingens mål og arbeidsoppgaver.
- Tilrettelegge for aktuelle læresituasjoner i samarbeid med studenten.
- Gi studenten regelmessig veiledning i løpet av praksisstudiene.
- Være medansvarlig for vurdering av studenten.
- Ta opp spørsmål og eventuelle problemer i forhold til praksisstudiene både med høgskolelektor, student og eventuelt avdelingsjordmor.
- Ta medansvar for å skape og opprettholde et faglig og sosialt stimulerende miljø for studentene.

Studentens ansvar er å:

- Utarbeide en personlig målsetting for den enkelte praksisperiode som tar utgangspunkt i eget læringsbehov, og som er i samsvar med jordmorutdanningens målsetting for det aktuelle nivå.

- Utnytte læresituasjonene i praksis slik at målene nås.
- Søke veiledning hos veiledningsjormor og høgskolelektor.
- Utarbeide en skriftlig vurdering av eget ståsted i forhold til målsettingen som utgangspunkt for veilednings- og vurderingssamtalen.
- Gi beskjed til avdelingen ved sykdom, annet fravær eller forandring av vakter.
- Medvirke til å skape et faglig og stimulerende miljø mellom høgskole og praksisfelt.

6.0 Vurderingsformer og studiedeltaking

6.1 Obligatoriske studiekra

Studiet vektlegger en jevn progresjon i læringsprosessen og det skal være sammenheng mellom studiemål, arbeids- og vurderingsformer.

I hver modul skal studenten gjennomføre obligatoriske arbeider og studiekra, i tillegg til fastsatte eksamener. Antall og omfang av obligatoriske studiekra varierer fra modul til modul. Det kan være individuelle eller gruppebaserte oppgaver/prosjektoppgaver, skriftlige refleksjoner rundt gitte temaer, muntlige fremføringer og godkjente praksisstudier som inkluderer praksisrapporter og refleksjonsarbeider. Vurderingsform og hensikt er skissert under hver modul. Dokumentasjon av obligatoriske studiekra må være vurdert til bestått for at studenten kan gå opp til eksamen.

6.2 Vurderingsuttrykk

Ved bedømmelse av eksamen benyttes karakterer etter en skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått, med A som beste karakter.

Beskrivelse av vurderingskriterier for bokstavkarakterer A – F:

Symbol	Betegnelse	Generell beskrivelse av vurderingskriterier
A	Fremragende	Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Kandidaten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet.
B	Meget god	Meget god prestasjon. Kandidaten viser meget god vurderingsevne og selvstendighet.
C	God	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Kandidaten viser god vurderingsevne og selvstendighet på de viktigste områdene.
D	Nokså god	En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Kandidaten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet.
E	Tilstrekkelig	Prestasjonen tilfredsstiller minimumskravene, men heller ikke mer. Kandidaten viser liten vurderingsevne og selvstendighet.
F	Ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstiller de faglige minimumskravene. Kandidaten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.

I sensorveiledningen for den enkelte eksamen utdypes/presiseres nærmere beskrivelsen av vurderingskriteriene.

Beskrivelse av vurderingskriterier for karakteruttrykket bestått/ikke-bestått:

I forbindelse med vurdering av praksis og studiekra, er bestått å forstå som uttrykk for tilfredsstillelse av minimumskrav knyttet til den enkelte praksisperiode/studiekra.

6.3 Vurdering av studentens kliniske ferdigheter

Studenten skal i praksis vurderes i forhold til utvikling og nivå. Vurderingen må ses i forhold til det jordmorfaglige kunnskapsområde, forventet nivå og modulens målsetting, samt personlig målsetting.

Kompetansekrav:

- Samarbeidsevne, engasjement og interesse
- Evne til å identifisere og løse jordmorfaglige oppgaver
- Praktiske- og håndverksmessige ferdigheter
- Evne til etisk refleksjon
- Kritisk og analytisk evne
- Personlig skikkethet

Vurdering av student i praksis gjøres to ganger i hver praksisperiode, som midtvurdering og sluttvurdering. Midtvurderingen gjennomføres etter halvgått praksisperiode. Den foregår som en trekantsamtale mellom student, veiledningsjordmor og høgskolelektor/lærer, og har utgangspunkt i studentens selvurdering.

Ved midtvurdering eller senest 3 uker (15 virkedager) før praksisperiodens avslutning, skal studenten få skriftlig beskjed hvis det er tvil om at studenten vil kunne oppfylle kriteriene for bestått praksis i løpet av gjenværende periode. Hensikten med dette er at studenten skal få en reell mulighet til å nå målene for praksisperioden før sluttvurdering. Den skriftlige beskjeden skal inneholde hva studenten må oppfylle for at praksisperioden skal vurderes til bestått.

En student som ikke har mottatt skriftlig melding, kan likevel få sin praksis vurdert til ikke bestått på sluttvurderingen dersom det foreligger grunner for det. Oppstår en slik situasjon skal veiledningsjordmor, avdelingsjordmor eller høgskolelektor/lærer ta kontakt med studieleder, og følgende regler skal da gjelde:

- Det innkalles til et møte hvor studieleder, høgskolelektor/lærer og en representant for praksisstedet deltar.
- Det utarbeides protokoll fra møtet som studenten skal få en kopi av senest innen utgangen av tredje virkedag etter møtet.

Sluttvurdering skal holdes i praksisperiodens siste uker. Den gjennomføres som en samtale mellom student, veiledningsjordmor og høgskolelektor/lærer, og skal ta utgangspunkt i studentens selvurdering, personlige målsetting og forventet nivå.

Til sluttvurdering i praksis skal studenten ha nådd målsetting for jordmorutdanningen og dokumentere som et minimum at kvantifiseringskravene i henhold til rammeplanen er innfridd. (Jfr. Rammeplan med forskrift for jordmorutdanning av 16. februar 2004. kapittel 4, kapittel 5.2, kapittel 5.3 og Vedlegg til direktiv 80/155/EØF artikkel 1 og dir.89/594/EØF, artikkel 27)

Karakteren bestått gis på bakgrunn av at studenten har innfridd minstekravet til klinisk praksis, og en generell vurdering av studentens ferdighetsnivå, kunnskapsnivå og selvstendighet. Uttalelse fra veiledningsjordmor vil tillegges stor vekt når det gjelder den endelige godkjenning av studentens praksisstudier. Den endelige godkjenningen foretas av høgskolelektor/lærer ved jordmorutdanningen.

6.4 Studiedeltaking

Praktiske studier er obligatoriske. I praksisstudier inngår utplassering i ulike praksisfelt, og tilstedeværelse må dokumenteres gjennom loggbok. Loggboken skal underskrives av veiledningsjormor eller avdelingsjormor og godkjennes av lærer.

Som teoretiske studier regnes forelesninger, temadager og studiegrupper. Deler av undervisningen er obligatorisk.

Studenter som har mer enn 10 % fravær fra obligatoriske studier, uansett grunn, må utarbeide en plan for hvordan dette kan tas igjen. Studieleder må godkjenne planen.

7.0 Litteratur

7.1 Obligatorisk pensum

- Almås, E (2004) *Sex & sexologi*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Alvsvåg, H. et al. (red.) (1997) *Kunnskap, kropp og kultur*. Oslo, Ad notam Gyldendal.
- Ask, F. F. (2006) *Elementær statistikk. En pedagogisk innføring*. Grimstad, Varodd as.
- Befring, A. C. (2004) *Jus for jordmødre og sykepleiere*. Oslo, Høyskoleforlaget.
- Berggren, G. (red.) (1994) *Den skjulte lidelse: beretninger om fødselsdepression og fødselspsykose*. København, Frydenlund.
- Bergsjø, P et al (2004) *Obstetikk og gynekologi*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS. Kap. 23 – 37.
- Blåka, G. (2002) *Grunnlagstenkning i et kvinnefag*. Oslo, Fagbokforlaget.
- Brudal, L. (2000) *Psykiske reaksjoner ved svangerskap, fødsel og barseltid*. Oslo, Fagbokforlaget.
- Eriksen, T. H. (2003) *Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo, Ad Notam Gyldendal. Kap. 1, 2, 10-14.
- Fraser, D. M. & Cooper, M.A. ed. (2003) *Myles textbook for midwives*. Edinburgh, Churchill Livingstone. Ikke kap. 50-53.
- Eller:**
- Sweet, B. R. (ed.) (2004) *Mayers` Midwifery, a textbook for midwives*. 12th ed. London, Baillière Tindall. Ikke kap. 79-81, 83-86, 89.
- Heiberg, E. & Biørnstad. N. (1999) *Fødsel – kraft – kjærlighet*. Oslo, Cappelen akademiske Forlag.
- Helsedepartementet (2004) *Handlingsplan for forebygging av uønsket svangerskap og abort 2004-2008*.
- Holk, K. (2003) *Håndbog i vellykket amning: en vejledning til sundhedspersonale*. København, Sundhedsstyrelsen.
- Kirkham, M. ed. (2000) *The midwife-mother relationship*. London: Macmillan Press Ltd.
- Malterud, K. (2003) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Nortvedt, L. (2000) *Metodebok 2006*. Oslo, Klinikk for seksuell opplysning.
- NOU 1999:13 *Kvinnens helse i Norge*. Oslo, Statens forvaltningstjeneste Kap.: 3, 4, 8.

- Olofsson, N. (red.) (2003) *Förlossningssmärta – och dess behandling*. Lund, Studentlitteratur.
- Rogne, S. (red.) (2004) *Fosterdiagnostikk og verdier*. Rapport, Bioteknologinemda 1.opplag.
- Rud, T m.fl. (2004) *Klimakteriehandboken*. Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Ruyter, K. W. & Førde, R. & Solbakk, J. H. (2000) *Medisinsk etikk*. Oslo, Gyldendal
Kap.: 1 – 3.
- Rådestad, I. (1998) *När barn föds döda: riktlinjer för professionellt omhändertagande*.
Lund, Studentlitteratur.
- Sandvik, G. B. (1997) *Moderskap og fødselsarbeid: Diskurser i reproduktivt arbeid*.
Bergen, Fagbokforlaget. Kap. 2, 5.
- Sjögren, B. (1998) *Förlossningsrädsla*. Lund, Studentlitteratur.
- Sosial- og helsedirektoratet (2005) *Retningslinjer for svangerskapsomsorgen (IS-1179)
5/2005*.
- Thomassen, M. (2006) *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for
helse- og sosialfag*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Tommerup, N. (1997) *Medisinsk genetik : Basisbog*. 4. udgave. København, Munksgaard.
Kap. 1 - 9 og 14 – 16.
- Statens helsetilsyn (2000) *Veileder for helsepersonell i Norge om kvinnelig omskjæring*. (IK-
2723) 5-2000.
- WHO: *Safe motherhood: Å ivareta den normale fødselen: En praktisk veiledning*.
Geneva, WHO.
- Økland, T, Glavin, K. (2005) *På ungdoms premisser, helsestasjon for ungdom*.
Oslo, Akribe as. Kap. 1 – 7.

7.2 Anbefalt litteratur

- Aadland, E. (2004) *"Og eg ser på deg..." Vitenskapsteori og metode I helse- og sosialfag*.
Oslo, Tano Aschehaug.
- Antonovsky, A. (1991) *Hälsans mysterium*. Stockholm, Natur och kultur.
- Benestad, Ø. (red.) (2004) *Verd å vente på: en ressursbok om ungdom og sex*. Oslo, Lunde.
- Bendvold, E. (1991) *Født av mor – en kritisk tekst om morgendagens fødsler og en
optimistisk skisse av morgendagens*. Oslo, Grøndahl.

- Berg, M. & Lundgren, I. (2004) *Att stödja ock stärka. Vårdande vid barnafödande*. Lund, Studentlitteratur.
- Berle, J. Ø. & Spigset, O. (2001) *Bruk av antidepressiva ved graviditet og amming*. Lysaker, Lundbeck.
- Bjørndal, A. & Flottorp, S. & Klovning, A. (2000) *Medisinsk kunnskapshåndtering*. Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Biørnstad, N. (1992) *Bekkenet på kryss og tvers*. Oslo, Cappelen.
- Biørnstad, N. (2003) *Bekkenløsning – på godt og vondt*. Oslo, Yrkeslitteratur as.
- Blom, I. (1988) *"Den haarde dyst": fødsler og fødselshjelp gjennom 150 år*. Oslo, Cappelen.
- Boyle, M. (ed.) (2002) *Emergencies around childbirth – a handbook for midwives*. Oxford, Radcliffe Medical Press.
- Brodén, M. (1991) *Mor og barn i ingenmansland: intervention under spædbarnsperioden*. København, Hans Reizel.
- Brodén, M. (2004) *Graviditetens muligheter*. København, Akademisk Forlag.
- Brudal, L. (1989) *Psykiske kriser i et nytt perspektiv*. Oslo, Tano.
- Brudal, L. (1996) *Ventetiden*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Bråten, S. (1998) *Kommunikasjon og samspill: fra fødsel til alderdom*. Oslo, Tano Aschehoug.
- Christoffersen, S. A. (1997) *Handling - person - samfunn: en innføring i grunnlagsetikk for helse- og sosialfagene*. Oslo, Tano Aschehoug.
- Cluett, E. R. & Bluff, R. (2000) *Principles and practice of research in midwifery*. London, Baillière Tindall.
- Enkin, M. et al (2000) *A guide to effective care in pregnancy and childbirth*. 3.utg. Oxford, Oxford University Press.
- Crafter, H. (1997) *Health promotion in midwifery: principles and practice*. London, Arnold.
- Dalland, O. (1997) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 2. utg. Oslo, Universitetsforlaget.
- Dalum, P. et al. (2000) *At tale om forandring: en bok om sunhedsadferd og motiverende samtaleteknikk*. København, Tobaksskaderådet.
- Daidsen-Nielsen, M. & Leick, N. (2001) *Den nødvendige smerte – om tab, sorg og adskillelsesangst*. 2.udg. København, Gyldendal Uddannelse.

- Dysthe, O. & Hertzberg, F. & Hoel, T. L. (2000) *Skrive for å lære – skrivning i høyere utdanning*. Oslo, Abstrakt forlag.
- Fjell, T. I. (red.) (1998) *Naturlighetens positioner: nordiska kulturforskare om fødsel och föräldraskap*. Åbo, Nordiskt nätverk för folkloristikk.
- Fjelland, R. (2004) *Universet er ikke slik det synes å være*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Førland, T. E. (1996) *Drøft: lærebok i oppgaveskrivning*. Oslo, ad Notam Gyldendal.
- Faxelid, E. et al. (1993) *Lärobok för barnmorskor*. Lund, Studentlitteratur.
- Fjell, T. (1998) *Fødselens gjenfødsel: fra teknologi til natur på fødearenaen*. Kristiansand, Høyskoleforlaget.
- Flint, C. (1986) *Sensitive midwifery*. Oxford, Butterworth-Heinemann.
- Fraser, D. (ed.) (2000) *Professional studies for midwifery practice*. London, Churchill Livingstone.
- Frith, L. (2003) *Ethics and midwifery, issues in contemporary practice*. Oxford, Butterworth-Heinemann.
- Gaskin, I. M. (1990) *Spiritual midwifery*. Summertown, The book publishing company.
- Gotved, H. (1992) *Bækkenbund og seksualitet*. 3. udg. København: Munksgaard.
- Halvorsen, K. (2003) *Å forske på samfunnet*. Oslo, Cappelen.
- Hellum, A. & Syse, A. & Aasen, H. S. (red.) (1990) *Menneske, natur og fødselsteknologi – verdivalg og rettslig regulering*. Oslo, Ad Notam.
- Helweg-Larsen, K. et al. (2000) *Kvinder: kön kropp og kultur*. København, Gyldendal Uddannelse.
- Hoel, T. L. (1992) *Tanke blir tekst – skrivehjelp for studenter*. Oslo, Samlaget.
- Hogg, B. et al. (1989) *Fødsel på kvindens vilkår: erfaringer fra en alternativ fødeafdeling i Ystad*. København, Hans Reitzel.
- Houd, S. & Winding, S. (1990) *Hjemmefødsel*. Silkeborg, Komma & Clausen Bøger.
- Hunt, S. C. & Symonds, A. (1995) *The social meaning of midwifery*. London, Macmillan Press.
- Ingemarsson, I. (1987) *Elektronisk forsterövervakning*. Lund, Studentlitteratur.
- Isaksen, L. W. (1996) *Den tabubelagte kroppen: kropp, kjønn og tabuer i dagens omsorgsarbeid*. Universitet i Bergen, Sosiologisk institutt.

- Kirkham, M. J. & Perkins, E. R. (1997) *Reflections on midwifery*. London, Bailliere Tindall.
- Kirkham, M. (ed.) (2000) *Developments in the supervision of midwives*. London:,Books for Midwives.
- Kirkham, M. (2003) *Birth centres: a social model for maternity care*. London, Books for Midwives.
- Kitzinger, S. (1991) *The midwife challenge*. London, Pandora.
- Kjølsrød, L. (1993) *Jordmor der mor bor: en sosiologisk studie av jordmoryrket etter 1945*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Klaus, M. H. (1982) *Parent-infant bonding*. 2nd edition. London, Mosby.
- Kleberg, A. (2001) *Familjecentrerad utvecklingsstödande vård enligt NIDCAP*. Lund, Studentlitteratur.
- Statens helsetilsyn (1999) *Legkvinnekonferanse om fødsels- og barselomsorgen IK-2691*.
- Lilleaas, U-B. & Ellingsen, D. (2003) *Kvinnekroppens kår*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Lindemann, R. (1990) *Nyfødtomsorgen i Norge: utredning for Helsedirektoratet*. Oslo, Helsedirektoratet (Helsedirektoratets utredningsserie; 2/90).
- Mander, R (2004) *Men and maternity*. London, Routledge.
- Moland, M. (1996) *Den levende kroppen midt i livet*. Oslo, Den Norske Jordmorforening.
- Mosbæk, C. (1996) *Det nyfødte barn - de nye foreldre: Om fødselens psykologi*. København, Hans Reitzel.
- Munthe-Kaas, B. (1994) *Angst i svangerskapet – hvordan forstå den og mestre den*. Oslo, Aschehaug.
- Nathanielsz, P.W. (1996) *Livet før fødselen*. Oslo, Pax.
- Nordenfelt, L. (1993) *Quality of life, health and happiness*. Avesbury, Aldershot.
- NOU 1998:18: *Det er plass for alle*. Oslo, Statens forvaltningstjeneste.
- Oakley, A. (1984) *The captured womb: a history of the medical care of pregnant women*. Oxford, Blackwell.
- Oakley, A. (1990) *Helpers in childbirth: midwifery today*. New York, Hemisphere.
- Odent, M. (1994) *Birth reborn: what childbirth should be*. 2nd ed. London, Souvenir Press.
- Ohnstad, A. (1998) *Den gode samtalen*. Oslo, Samlaget.

- Ohnstad, B (2004) *Jordmoransvaret*. Oslo, Den Norske Jordmorforening.
- Page, L. A. (2000) *The new midwifery: science and sensitivity in practice*. London, Churchill Livingstone.
- Puranen, B. (1994) *Att vara kvinna är ingen sjukdom*. Sverige, Nordstedts Förlag.
- Raaschou, L. (2002) *I kan jo altid få en ny – om spædbarnsdød*. København, Lindhardt og Ringhof.
- Ringsted, M. Z. (2000) *Meget små børn – beretninger om for tidligt fødte barn*. København, Munksgaard.
- Riska, E. (1997) *Images of women`s health: the social construction of gendered health*. Åbo, Akademi, Åbo University.
- Royal College of midwives (2002) *Successful breastfeeding*. London, Curchill Livingstone.
- Røkenes, O. H. & Hanssen, P-H. (2002) *Bære eller briste – kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Sandvik, G. B. (1995) *Fra distriktsjordmor til institusjonsjordmor: fremveksten av en profesjon og en profesjonsutdanning*. Universitetet i Bergen, Inst. For praktisk pedagogikk, Psykologisk fakultet.
- Sandvik, G. B. (1997) *Moderskap og fødselsarbeid: Diskurser i reproduktivt arbeid*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Saugstad, O. D. (1999) *Når barnet er født for tidlig*. Oslo, Tiden.
- Sjögren, Berit (red.) (2005) *Psykosocial obstetikk. Kropp och själ ock barnafödande*. Lund, Studentlitteratur.
- Sosial- og helsedirektoratet (2004) *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*. (IS-1154) 12/2004.
- Stang, I. (2001) *Makt og bemyndigelse: om å ta pasient og brukervedvirkning på alvor*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Stern, D. N. (2000) *En mor blir til*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Statens helsetilsyn (1999) *Legkvinnekonferanse om fødsels- og barselomsorgen* (IK-2691).
- St.meld.nr.16 (2002-2003) *Resept for et sunnere Norge, Folkehelsepolitikken*. Oslo, Statens Forvaltningstjeneste.
- Søraa, G. (1984) *Hent jordmora!* Oslo, Gyldendal.
- Sørensen, D. & Træen, B. (1999) *Elske deg, elske med deg – en lærebok i sex og samliv*.

Oslo, Gyldendal undervisning.

Søvig, K. H. (1999) *Tvang overfor gravide rusmiddelmisbrukere*. Oslo, Kommuneforlaget 1999-11-16.

Teigen, Janne (red.) (2007) *Små føtter setter dype spor*. Sandnes, Commentum Forlag AS.

Thompson, F. E. (2003) *Mothers and midwives – the ethical journey*. London, Books for Midwives.

Tveiten, S. (1998) *Veiledning: mer enn ord*. Bergen, Fagbokforlaget.

Ulvund, S. E. et al. (1992) *Lettvektene : om for tidlig fødte barn*. Oslo, Universitetsforlaget.

Uv, E. & Røland, T. H. (2000) *Jordmorveilederen*. Stavanger, Sandvik.

Wagner, M. (1994) *Pursuing the birth machine – the search for appropriate birth technology*. Camperdown, ACE Graphics.

Wallin, L. red. (2001) *Omvårdnad av det nyfödda barnet*. Lund, Studentlitteratur.

Weimers, L. & Nyström, H. (2000) *Amningsguiden – en guide om amning för sjuka och underburna barn, utifrån WHO/UNICEFs 10 steg til en lyckad amning*. WHO.

Wisløff, E. M. S. (1998) *Det handler om å lære: om ansvar, kreativitet, frigjøring og reflekterende fortellinger*. Oslo, Tano Aschehoug.

WHO (1998) *Evidence for the ten steps to successful breastfeeding*. World Health Organization, Division of child health and development.

7.3 Lover

Lov om adopsjon av 28. februar 1986, nr. 8

Lov om barn og foreldre av 8. april 1981, nr. 7 (barnelova)

Forskrift om barns opphold i helseinstitusjon av 1. desember 2000, nr. 1217

Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992, nr. 100

Lov om helsepersonell av 2. juli 1999, nr. 64

Lov om helsetjenesten i kommunene av 19. november 1982, nr. 66

Lov om medisinsk bruk av bioteknologi av 5. august 1994, nr. 56

Lov om pasientrettigheter av 29. august 2003, nr. 87

Lov om sosialtjenester av 13. desember 1991, nr. 81

Lov om spesialisthelsetjenesten av 2. juli 1999, nr. 61

Lov om sterilisering av 3. juni 1977, nr. 57

Lov om svangerskapsavbrudd av 13. juni 1975, nr 50

Lov om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m.
av 9. februar 1973, nr. 6

Lov om vern mot smittsomme sykdommer av 5. august 1994, nr. 55
(Smittevernloven)

Lovene finnes i sin helhet på:

<http://www.lovdatab.no>